

образотворчого і музичного мистецтва, одержувати задоволення від слухання музики, розгляду картин, читання художніх творів.

Великі можливості для сенсорного виховання виявляються в процесі ознайомлення дітей з оточуючим світом, особливо з природою, коли в ході спостережень за рослинами, тваринами, птахами дитина одержує значну кількість нових знань. У процесі спостережень формуються важливі властивості особистості, спостережливості, тобто здатність помічати зміни, що відбуваються в оточуючому світі. Характерною рисою зображувальної художньої творчості є те, що явища навколишньої дійсності виражаються тут за допомогою їх зображень. Дитина не може створити образ, не оволодівши хоч би найелементарнішими вміннями (способами) передавати властиві предметам властивості: форму, будову, колір, положення в просторі. Разом з цим, дитина має засвоїти найпростіші способи передачі своїх вражень, знання про матеріали та способи їх застосування для передачі зображення, створення художнього образу. Вони одержують можливість повніше відображати образи предметів і явищ оточуючої дійсності, проходячи складний шлях від найпростіших дій до процесу образного відтворення форм.

Список використаних джерел

1. Дронова О. О. Дитячий малюнок як засіб збагачення педагогічної компетентності батьків // Вісн. Глухів. держ. нед. ун-ту. Серія: Педагогічні науки. Вип. 2. – Глухів: ГДПУ, 2003, С 45-50.
2. Крок за кроком в Україні: Посіб. для батьків дошкільнят та соціальних педагогів / Л. В. Артемова, О. І. Кульчицька, Н. М. Голота, Г. В. Сухорукова; Наук. ред. Л. В. Артемової: За заг. ред. С. Чердніченко. – К., 2003. – 384 с.
3. Zhytnik T. S. Rozvytok khudozhno-tvorchoi aktyvnosti starshykh doshkilnykiv zasobamy zhyvopysu. – Dys. na zdobuttia naukovooho stupenia kand. pedahohichnykh nauk za spetsialnistiu 13.00.08– doshkilna pedahohika. – Instytut problem vykhovannia NAPN Ukrainy, Kyiv, 2015.– 269 s.

УДК 141.319.8

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНЕ-КОГНІТИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ (ТЕХНОЛОГІЇ МИСЛЕННЯ): ДО НОВОЇ ОПЦІЇ НАУКОВОГО АНАЛІЗУ

Дольська Ольга

*Національний технічний університет
«Харківський політехнічний інститут»*

Актуальність. В сучасних дослідженнях суспільства все частіше став з'являтися термін *інтелектуальні технології*. Д. Белл, О. Тоффлер: головними стають інформація, творчість і інтелектуальна технологія - набір духовних інструментів. Тому джерелом і рушійною силою нововведень в суспільстві стають трансформація мислення людей, переозброєння їх свідомості, що тягне за собою звернення до інтелектуальне-когнітивних технологій.

Новизна: актуалізується звернення до інтелектуальне-когнітивних технологій, їх характер та підґрунтя як нової опції наукового аналізу.

Основна частина. Звернення до термінів *культурні техніки*, *культурні технології* стали активно вживатися в ХХ столітті. Паралельно лунали думки про зміни раціональності, підкреслюючи не стільки звернення до свідомості, скільки до мислення М. Фуко [1]. Інтелектуальні технології – складна система, свого роду способи та методи збирання, обробки, зберігання, використання знань. Продукт такої системи оформлюється за рахунок образів, символів, асоціацій, які існують та функціонують за визначних умов. Їх сприйняття має бути пов'язане з тими поняттями, які входять до знань та смислів системи або які формуються в ній.

Якщо сучасна культура забарвлена змінами інтелектуального характеру, то звернення до інтелектуально-когнітивних технологій виглядає досить логічним. Це підтверджується й тим, що в словниках ми знаходимо такі терміни, як *інтелектуальна еволюція*, *інтелектуальна система* [2, с.324].

Інший термін, який допоможе розібратися в нашій темі – *когнітивні технології*. В філософії К. Ясперса, яку він називав «розуміюча філософія», вже на початку ХХ ст. закладаються, на наш погляд, основи когнітивістики в її сучасному розумінні [3]. З одного боку, в ній вирішуються питання про закони мислення і сприйняття, що визначають поведінку людини. Інший бік когнітивної проблематики – це проблема ідентифікації образів. Людський розум постійно вирішує питання їх розпізнавання. Свідомість постійно виконує завдання ідентифікації, причому процес пошуку смислів проходить і на інтуїтивному рівні, підсвідомому. Отже інтелектуально-когнітивні технології дають можливість зрозуміти, як формуються та пізнаються образи, за рахунок чого зорганізується процес їхньої ідентифікації. Виходячи з цього, інтелектуально-когнітивні технології виконують функцію опції, інструменту, за допомогою якого йде перетворення інформації із зовнішнього світу на її конкретні смисли, завдяки чому свідомість створює образ того чи іншого предмету.

Підґрунтя такого феномену як інтелектуально-когнітивні технології треба шукати на перетині багатьох складових, центральними серед яких є проблема раціональності з подальшим обговоренням теми інтелектуальних революцій людства, зростання зацікавленості питанням ментальності в її комплексній рефлексії, а також – явище дискурсу та актуалізація в сучасній філософії історії систем думок.

Якщо говорити про проблему раціональності, то ця тема давня. Раціональність символізує фундаментальну філософську проблему з'ясування значення «розумності» як предикації буття, дії, освіти й виховання [4]. Сучасна філософська думка все більш схиляється до переконання в різноманітності форм раціональності, їх історичної обумовленості, викликану значною мірою особою мислителя і особливістю епохи. Тема стала актуальною й для сучасної української філософії: Л. Богата, Л. Горбунова, І. Добронравова, Л. Киященко, О. Князева, М. Култаєва, В. Лук'янець та ін. [5; 6].

Прикладом такої трансформації може стати раціональність, що сформувалась в період переходу від Середньовіччя і Відродження до епохи Нового часу і яка сприяла становленню новим технологіям мислення. В цей час сформувався новий ідеал науки, було закладено основи сучасного характеру розвитку техніки, був оформлений механістичний образ світу. Історичний процес цього періоду філософія починає розглядати й аналізувати з нових позицій: змінюється культурний простір мислення людини. На це вплинули метафізичні, антропологічні, теологічні фактори. О. Койре характеризував Наукову революцію Нового часу у площині нових технологій мислення, а саме в контексті інтелектуальної революції людства [7]. Другим прикладом може стати роздуми К. Ясперса про характер мислення людства у різні періоди його існування. Фундаментальними в цьому процесі стали також розвідки Е. Гуссерля та його феноменологічний метод.

Інтелектуально-когнітивна технологія зростає на ґрунті онтологічного, бо її смислові навантаження формуються пліч-о-пліч із онтологічним виміром людини, а останній репрезентується в тому числі й

ментальністю. Ментальність як онтологічна система знаходиться між інтелектом та чуттєвістю, визначається і як образ мислення, і як загальна духовна складова, як спосіб поведінки людини або групи. Саме культурологи, які вивчали особливості ментального прояву, виокремлювали різні типи мислення (Франц Боас, Л. ЛевіБрюль, К. Леві-Строс, Поль Роден, Г. Буркхардт, В. Бейліс, Л. Гофф, О. Гуревич та ін.). З антропологічним поворотом в філософії XX століття було підкреслено, що ментальність не тільки пов'язана із категоріями науковчення (свідомість, діяльність, інтелект), але й із пізнавальним досвідом.

Наступним підґрунтям інтелектуальне-когнітивних технологій є філософія дискурсу. Тема дискурсу ввійшла завдяки М. Фуко, який критикує традиційну західну раціональність і протиставляє традиційному історичному опису зовсім інший метод. Його праці можна назвати як такі, що належать «інтелектуальній історії». Він досить активно залучає до наукової термінології термін *дискурс* і розуміє його як практику, яка функціонує в гранично десуб'єктивованій площині, тим самим він перекладає наголос з психологічного і зосереджується на практичному. Але все ж таки як і за допомогою терміну *ментальність*, так і терміну *дискурс* ми бачимо спробу пояснити тотальність концептів «дух», «індивід», «свідомість», «інтелектуальність».

В інтерв'ю 1982 року, де він, пов'язуючи свій шлях філософа з питанням про можливість історії раціональності [8, с. 347], дає зрозуміти: треба розрізняти різні форми раціональності, прив'язуючи їх до певного напрямку в філософії. На наш погляд, такими прикладами можуть бути раціональність марксизму, феноменології, кордоцентризму тощо. Треба сказати, що проблематизація теорії суб'єкта, яку так активно обговорював Фуко, була присутня у роздумах Ніцше, Батая, Бланшо, Башляра, Кангілема. Це був суб'єкт, що конститує, суб'єкт-дарувальник сенсу, що аж ніяк не влаштовувало М. Фуко. На питання про те, а хто ж продукує систему? М. Фуко відповідав: «Я – підірвано, відбувається відкриття якогось «є» [9, с. 514-515]. В центрі уваги виявляється анонімна думка, знання без суб'єкта, теоретично без ідентифікованої суб'єктивності [9]. Тому для нього характерною є наступна маніфестація дискурсу: «Я не хочу шукати – під дискурсом – чому ж є думка людей, але намагаюся взяти дискурс в його явленому існуванні як деяку практику, яка підпорядковується правилам: правилам освіти, існування і співіснування, підпорядковується системам функціонування і т. і. І саме цю практику в її щільності та майже матеріальності, я й описую» [9, с. 772].

Він звертається до таких термінів, як *мистецтво існування*, яке він називає *раціональними техніками* [10, с. 274] або *техніками себе* [10, с. 280]. У вступі до другого тому «Історії сексуальності» він звертається й до терміну *технології себе* [10, с. 281]. Слід також зауважити, що в першому варіанті «Вступу» він «формулює нове і несподіване розуміння відносин між досвідом, практикою і дією, з одного боку, і думкою, або Історією думки, – з іншого» [11, с. 378]. Думку не слід шукати лише в теоретичних формулюваннях, будь то філософія або наука; вона може і повинна аналізуватися у «всіх способах говорити, робити, вести себе, де індивід виявляє себе в якості суб'єкта пізнання, як етичного суб'єкта чи юридичного, як суб'єкта, що усвідомлює себе та інших» [11, с. 379]. Отже, дискурс як «складна і диференційована практика, що підкорюється доступним аналізу правилам і трансформаціям» стає наступним компонентом інтелектуальне-когнітивних технологій [11, с. 340].

Висновки. Ми приходимо до висновку: звернення до опції інтелектуальне-когнітивних технологій стає виправданим в умовах різких інтелектуальних змін. Ця опція може виступати інструментом в дослідженні інтелектуальних та пізнавальних процесів, при аналізі мислення, думок тощо. Їх підґрунтям виступають синтез філософії інтелектуальних революцій, ментальності, філософії дискурсу. Така опція має справу із міждисциплінарним каркасом знань при аналізі мислення, що дає нам можливість стверджувати її трансконтекстуальний характер.

Список використаних джерел

1. Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности. [работы разных лет. пер. с фр.] / М. Фуко. – М. : Касталь, 1996. – с. 448 с.
2. Еремин А. Л. Ноогенез и теория интеллекта / А.Л. Еремин. – Краснодар : «Советская Кубань», 2005. – 356 с.
3. Jaspers K. Psychologie der Weltanschauungen / K. Jaspers. – Muenchen, 1991. – 454 s.
4. Дольская О.А. Трансформации рациональности в современном образовании / О.А. Дольская. – Харьков, НТУ «ХПИ», 2013. – 386с.
5. Dolska O. The problem of understanding the rationality and the Reason in modern education / O. Dolska // Філософія освіти, 2013. – №1. – С. 14-19.
6. Олексенко Р.І., Васюк Ю. Особистість в освітньому просторі, яке динамічно трансформується // Філософські обрії, 2017. - № 3. – С. 124-135.
7. Койре А. Очерки истории философской мысли. О влиянии философских концепций на развитие научных теорий / А. Койре ; [пер. с фр.]. – М. : «Прогресс», 1985. – 140 с.
8. Foucault M. Structuralism and Post-Structuralism / M. Foucault. // «Structuralisme et poststructuralisme»; entretien avec G. Raulet, Telos, vol. XVI, pp. 195-211.
9. Foucault M. Dits et Ecrits, 1954-1975 (sous la direction de D.Defert et F. Ewald). / M. Foucault. – Т. 1. – Paris : Gallimard, 1994. – р.1700.
10. Фуко М. Использование удовольствий. Введение / М. Фуко // Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности; [работы разных лет. пер. с фр.]. – М. : Касталь, 1996. – С. 269-307.
11. Табачникова С. В. Комментарии / С. В. Табачникова // Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности ; [работы разных лет. пер. с фр.]. – М. : Касталь, 1996. – С. 327-395.
12. Фуко М. Порядок дискурса / М. Фуко // Фуко М. Воля к истине: по ту сторону знания, власти и сексуальности; [работы разных лет. пер. с фр.]. – М. : Касталь, 1996. – С. 47-97.

РОЗВИТОК ЕТНОТУРИЗМУ В ІНТЕРКУЛЬТУРНИХ МІСТАХ НА ПРИКЛАДІ МІСТА МЕЛІТОПОЛЬ

Евдокимова Світлана

*Мелітопольський державний педагогічний
університет імені Богдана Хмельницького*

До теперішнього часу вітчизняними та зарубіжними фахівцями в області етнології, культурології, соціології, психології та інших суміжних наук накопичено досить значний теоретичний потенціал, цінний практичний досвід у вивченні міжкультурного аспекту суспільного буття, який слід тлумачити як маючий безпосереднє відношення до культури етнічних, субетнічних, етносоціальних або етнотериторіальних груп. В економічних і політичних дослідженнях останніх десятиліть акцент все більше зміщується в бік етнокультурної тематики. Переважна більшість сучасних масштабних маркетингових досліджень в розвинених країнах не обходиться без етнокультурної складової. Більш того, згідно з прогнозами експертів, подорожі з етнокультурної мотивацією стануть у другій чверті нинішнього століття одним з найдинамічніших видів міжнародного туризму.